

PROSJEKTBEKRIVELSE KLIMAOMSTILLING I MATNÆRINGEN, 2020 – 2022.

1. Bakgrunn for prosjektet

Hovedmålet i Liers energi- og klimaplan er at Liersamfunnet skal være klimanøytralt i 2030. For å oppnå dette er et av tre hovedsatsingsområder å engasjere næringslivet til klimainnsats. Med utgangspunkt i at landbruksnæringa er en svært viktig næring i Lier, er dette KIM-prosjektet igangsatt for å samle aktuelle samarbeidspartnere innen matnæringen og bygge videre på innovative prosjekter og prosesser for å redusere utslipp av klimagasser lokalt.

Klimaomstilling i matnæringen-prosjektet (heretter forkortet til KIM) er kommet i stand med en innvilget Klimasatssøknad. Søknaden er politisk forankret gjennom Energi- og klimaplan for Lier kommune 2017-2020 vedtatt av kommunestyret i mars 2017. I planen er det satt mål om å "Redusere klimagassutslippene fra landbruket gjennom en økt satsing på klimagassreducerende tiltak". Av tiltak som nevnes er etablering av et klimanettverk for landbruket, med mål om å gjennomføre prosjekter som gir direkte utslippskutt og å utvikle klimafotavtrykk for lokale varer og produsenter. Mål om reduserte klimagassutslipp er også forankret i strategisk næringsplan for Lier kommune (vedtatt 2016), og Landbruksplan for Lier kommune (vedtatt 2012). Søknaden er også forankret i Lier Bondelag og Gartnerforeningen.

Dette er videreført i kommuneplanens samfunnsdel (vedtatt mai 2019) der et av samfunnsmålene er at *Lier skal bli et klimanøytralt samfunn gjennom å redusere klimagassutslipp og innføre smarte energiløsninger.*

Særlig relevante innsatsområder under dette målet:

Innsatsområde 3: Lier kommune skal ta en aktiv rolle i å stimulere innbyggere og næringsliv til klimatiltak.

Innsatsområde 5: Lier skal være en foregangskommune for gjennomføring av klimatiltak i produksjonen av frukt, bær og grønnsaker.

Videre er et annet viktig samfunns mål i kommuneplanens samfunnsdel at «kommunene skal tilrettelegge for et aktivt landbruk, et allsidig friluftsliv, et rikt biologisk mangfold og tilgang til gode og varierte landskap». Her er et av satsingsområdene at «Lierdalen skal være et produksjonsområde for frukt, bær og grønnsaker i nasjonal betydning».

Koronakrisen vi nå er midt oppe i, viser at det er behov for å verne om matproduksjonen i Norge. KIM-prosjektet vil løfte frem det Lier er spesielt gode på, nemlig produksjon av lokal, trygg, sunn, kortreist, klimavennlig, høykvalitets mat, spesielt frukt, bær og grønnsaker!

Det 3-årige prosjektarbeidet skulle opprinnelig hatt oppstart i august 2019, men ble forskjøvet til februar 2020 og vil løpe til ut desember 2022. Det blir viktig å arbeide med en driftsløsning og påse at initiativene og prosjektene kan stå på egne ben etter endt prosjektperiode. Kommunen skal eie og vedlikeholde tiltaket når tiltaket er gjennomført. Forventede driftsoppgaver etter prosjektperioden, vil trolig dreie seg om oppgaver og utgifter tilknyttet å ha en kontaktperson for å holde samarbeidet og nettverket levende videre. Dette kan være en

deltakende person i prosjektet fra kommunen eller andre med interesse i prosjektet. Dette vil vi ha kontinuerlig fokus på gjennom hele prosjektperioden.

2. Kort om KIM

”Fra jord til bord til jord igjen” – et klimaomstillingsprosjekt for landbruksnæringa, foredlingsledd, utsalg og konsumenter i Lier.

Bakgrunnen for prosjektet:

- Redusere klimagassutslipp fra matnæringen i Lier.
- Bli en foregangskommune på klimasmart matnæring.

Prosjektet har som ambisjon å nå så mange som mulig av de som ønsker å gjøre klimatiltak i egen drift eller virke. Prosjektet vil bidra med å dele informasjon om klimareduserende tiltak, få til samarbeid om klimatiltak og bygge videre på innovative klimaprojekter og -prosesser i Lier, i alle matnæringens ledd.

KIM ønsker også å være en pådriver for at aktørene, med utgangspunkt i egne utslipp, kan sette i gang klimagassreduserende tiltak ut i fra egne virkemidler, samt å bidra til at det igangsettes nye klimatiltaksprosjekter i samarbeid med de ulike aktører i matnæringen.

Inger Bondevik Grimm, prosjektleder og eier av foretaket Klima & Kulturformidling, ble i februar 2020 engasjert av Lier kommune i en 40% prosjektlederstilling for Klimasatsprosjekt ”Klimaomstilling i matnæringen”. Prosjektleder er blant annet tenkt å skulle fungere som en pådriver, en som skaper aktivitet, legger til rette for møteplasser og setter i gang nye samarbeid, koordinerer og bidrar til gjennomføring av tiltak.

Prosjektets hovedaktiviteter:

Kartlegge aktuelle aktører og initiativ.

- Hvem og hva består matnæringen i Lier av?
- Hvilke klimatilpassende omstillinger er allerede igangsatte initiativ?
- Hvem er aktuelle samarbeidspartnere?
- Hvilke aktiviteter vil være de mest ”lavthengende fruktene” med størst klimagevinst?

Etablere et matnæringsnettverk (KIM-nettverk)

Gjennomføre seminarer, webinarer, studieturer og kurs om klimareduserende tiltak.

- Koordinere initiativer.
- Mobilisere aktører.
- Invitere til, og legge grunnlag for, samarbeid mellom kommune og næringsliv.
- Deling av erfaringer, kunnskap og idéer.
- Etablere en kurskalender.

En prioritet for KIM-prosjektet er å sammenstille og koordinere en felles kurskalender for landbruket, innenfor en viss geografisk avstand i og utenfor Lier kommune, med fokus på

relevante klimaomstillingstemaer og tiltak. Det vil legges til rette for nye samarbeid, nye tiltak og en god delingskultur. På den måten vil flere kunne få inspirasjon og innsikt fra andre produsenter om effektive og kanskje svært lønnsomme tiltak, både for klima og for lomdeboka. Vi ønsker at Lier skal være en fremtidsorientert kommune, og et forbilde for hele bransjen. Det planlegges for en studietur i regi KIM per år. Eksempelvis tur til biogass- og biogjødselanlegget Den Magiske Fabrikken i Vestfold, i samarbeid med Reklima og Greve Biogass. Tur til Horten kommune, som har iverksatt en rekke god klimatiltak/klimaomstillinger i kommunen, vil også være aktuelt for KIM.

Pilot energirådgivning for landbruket

Klima Østfold har erfaring med gjennomføring av klimarådgivning og kurs relatert til bla energi. Det vil gjennom KIM legges opp til et tett samarbeid med Klima Østfold i gjennomføring av kurs, samt at vi vil kunne høste verdifull erfaring fra deres klimaomstillingsprosjekter/satsninger. Blant annet vil det her være snakk om at Lier kan stille med et viss antall pilotgårder for gjennomføring av energianalyser og energirådgivning. I tillegg ønsker vi mer kunnskap om, og mer bruk av, klimakalkulatoren.

Utvikling av nye samarbeid og nye prosjektidèer

KIM vil legge til rette for møteplasser/workshops der ulike matnæringsaktører kan komme sammen for å pitche /presentere nye prosjektideer for hverandre og drøfte potensielle nye samarbeid for på ulikt vis kunne bidra til redusert klimagassutslipp. Eksempelvis har Reklima meldt at de er interessert i ulike samarbeid med potensielle pilotgårder i Lier for utprøving, testing og implementering av ulike jordforbedringspreparater som biogjødsel, vermikompost, digiponics, med videre. Det vil også være aktuelt å koble på FoUI med mulige forskningsprosjekter i regi av forskningsinstitusjoner som NMBU og Nibio.

LIERLØFTET - et KIM-delprosjekt som er under utarbeidelse.

LierLøftet - en lokal kampanje i hele Lier kommune, der "hele Lier løfter sammen" for å reduserer klimagassutslippene i Lier. Dette skal være en kampanje med samarbeid på tvers av sektorer, og med en stor bredde av aktører som enes om en felles matsvinnsavtale. Signeringsarrangement og startskudd for kampanjen er planlagt primo 2021 og vil sannsynligvis vare over hele prosjektperioden frem til desember 2022. Gjennom kampanjen er det ønskelig å danne en sterk forankring av matsvinnstiltak i hele kretsløpet, og at de gode tiltakene er blitt godt implementert slik at disse naturlig videreføres etter endt kampanjeperiode.

- Lierløftet er en kommunikasjonskampanje med fokus på matvinn som et felles klimatiltak i hele Liers matnæring.
- Kampanjen vil løfte frem de gode historiene om god lokal matproduksjon, spesielt for Lier, og bidra til at flere får lyst til å gjennomføre gode klimatiltak
- Lierløftet er et bevisstgjørende holdnings-, endrings- og adferdsskapende kampanje som vil føre til konkrete handlingsmønstre, som bidrar til mindre svinn og redusert klimafotavtrykk i matnæringen, i alle ledd.

- Lierløftet er et prosjekt som bidrar til mer kompetanse og konkrete tiltak mot matsvinn
- Liungene og matnæringsaktørene gir hverandre løfter om å redusere matsvinn.

BEVISSTGJØRING AV ARBEID OG RESSURSER SOM LIGGER BAK MATEN VI SPISER

- Produktreisen – hva må til for at maten som produseres i Lier skal komme fra jord til bord.
- Gjøre folk kjent med all den energi og ressursbruk som kreves for å produsere matproduktene
- Hvem er folkene bak produktene? LierLøftet vil løfte frem de mange produsentene i Lier og gi dem et ansikt. De fortjener å bli verdsatt for den viktige samfunnskritiske rollen de faktisk har, som produsenter av trygg, sunn, kortreist og klimavennlig mat.
- Vise til alle de ulike arbeidsplassene matproduksjonen i Lier gir. Hver bonde sies at sysselsetter minst 3 andre arbeidsplasser. Eksempelvis foredling, emballering, transport, markedsføring, salg osv.
- LierLøftet vil skape begeistring og positivt fokus på lokalt landbruk.
- LierLøftet vil fortelle forbrukerne og produsentene at det lønner seg for deg, andre og for klima om vi reduserer matsvinnet vårt.

MÅL FOR LIERLØFTET: Redusere klimagassutslipp ved å redusere matsvinn i alle ledd.

HVEM ER MÅLGRUPPENE:

- Forbrukerne/Liers innbyggere. Skole, hjem, arbeidsplasser
- Gjenvinningsbransjen
- Transport/forsyning
- Produsentene. Bonden/gårdsbruk
- Videreforedling
- Lager/omlastningshaller
- Utsalgssteder og butikker
- Kantiner, kafeer og restauranter
- Andre?

Det arbeides videre med konkretisering av tiltakene som vil inngå i LierLøftet, med mål om at et eget prosjektdokument vil være klart innen august 2020. Neste steg vil da være å kontakte alle relevante og aktuelle samarbeidspartnere for denne klimaomstillingskampanjen. Samtidig er det en ambisjon om at de ulike tiltakene vil kunne videreføres og videreutvikles etter endt prosjektperiode. Det vil bli viktig for prosjektet at det når bredt, at hele kretsløpet engasjeres, med produsenter, næringsliv, politikere og forbrukere.

3. Organisering KIM

Arbeidsgruppe:

Inger Grimm, innleid prosjektleder, Klima & Kulturformidling
Ingebjørg Tofte, Rådgiver miljø og samfunn, Lier kommune

Marit Helene Fjelltun, Landbrukssjef, Lier kommune

Styringsgruppe:

Ressursferansegruppe:

Hans Solberg, Anders Hafskjold, Hans Christian Bjørnstad Jensen, Ragne Helene Ravensborg Justad, John Gunnar Swang, Harald Butterdahl, Simen Myhre, Erik Hennem, m.fl.

4. Forventede resultater

KARTLEGGING AV POTENSIELLE NÆRLIGGENDE KLIMAGEVINSTER I MATKRETSLØPET

KIM vil forsøke å kartlegge hvor det kan være størst klimagevinst for matnæringen i Lier, ved å hente informasjon om utslipp i produksjon, transport og konsumentsegmentet for matnæringen. Å etablere et godt tverrsektorielt samarbeid i matnæringen tror vi kan være avgjørende for den omstillingen som er nødvendig for å redusere utslipp. Kunnskapen som opparbeides i løpet av KIM-perioden vil dokumenteres i en sluttrapport. Den vil forhåpentligvis være aktuell med overførbare tiltaksforslag som andre tilsvarende landbrukskommuner vil kunne dra nytte av. I den grad det er mulig å tallfeste effekten av tiltakene, bør det foretas registreringer eller tellinger før og etter tiltaket er gjennomført.

REDUSERTE KLIMAGASSUTSLIPP OG TALLFESTING

Det vil i løpet av prosjektperioden initieres ulike tiltak og tilnærminger for å redusere utslipp i produksjon og transport, samt redusert matsvinn hos konsumenter og produsenter. KIM-prosjektet vil, med en helhetlig tilnærming og engasjement fra store deler av bransjene i matnæringen i Lier, kunne bidra til reduserte klimagassutslipp allerede i løpet av de tre prosjektårene. Dette vil være starten på et langsiktig omstillingsprosjekt.

Eksisterende klimastatistikk er for overordnet til å benytte til tallfesting av utslippsreduksjon. Imidlertid er tallfesting et poeng for å vurdere suksessen til prosjektet, derfor ønsker vi å utvikle metoder for å tallfeste eller følge målandikatorer for prosjektet. Til eksempel klimafotavtrykk på produkter og resultat av redusert transportbehov. Det vil gjennomføres en enkel og "overfladisk" registrering av tall/målandikatorer gjennom kunnskapsinnhenting fra, og intervjuer med, produsenter. I tillegg vil vi undersøke om det allerede i dag finnes klima- og energistatistikker, tall eller andre målandikatorer tilgjengelig for oss hos de ulike fra aktørene vi ønsker å ha med i prosjektet knyttet til foredling, lager og transport, samt utsalgssteder. Det kan da lages et sett med indikatorer som prosjektet kan benytte for å måle prosjektet.

I forbindelse med Lierløftet er det en plan om å inngå et tett samarbeid med bla gjenvinningsbransjen for å kartlegge og få konkrete tall på hvor mye Lier kommunes innbyggere produserer av avfall som kan direkte relateres til matnæringen. Eksempelvis emballasje og matavfall. Klarer vi å kartlegge hvor kan det være rom for reduksjon eller bedre utnyttelse av ressursene? Vil vi kunne sette i gang effektive tiltak i form av Lierløftet-kampanjen der vi vil oppfordre liungene om å spise opp maten man kjøper, at butikker legger til rette for å selge nedprisede varer som nærmer seg utløpsdato, at produsentene får omsatt så mye som mulig av det som er spiselig for mennesker, heller enn å la dette gå til dyrefor,

gjenvinning eller som restavfall der ressursene ender lineært, dvs at avfallet ender med forbrenning, og ressursene dermed bokstavelig talt "går opp i røyk"?

Vi vil ha økt fokus i KIM på hvordan Lier bedre kan utnytte mulighetene for at ressursene kan inngå i et sirkulærøkonomisk kretsløp.

ADFERDSENDRING

Når det gjelder forbrukerne, liungene, antar vi at det vil være mange innbyggere som er interessert i å bidra til klimakutt og større forbruk av lokalprodusert mat. En adferdsendringsskampanje som fokuserer på endret handling, dvs. konkrete tiltak, vil etter all sannsynlighet være mer enn modent nok for gjennomføring hos innbyggerne. Dette gjøres gjennom kampanjen LierLøftet (omtalt tidligere i dokumentet).

NYE GRØNNE VIRKSOMHETER OG KOMPETANSEARBEIDSPLASSE

I tillegg til reduksjon i klimagassutslipp, vil tiltaket, på sikt, kunne gi muligheter for etablering nye grønne kompetansearbeidsplasser innen denne sentrale næringen for kommunen, og bidra til bedre bruk av matressursene i et sirkulærøkonomisk perspektiv og redusere matsvinnet i alle ledd. Tiltak som kurs, rådgivning, inspirasjon og nye samarbeid for klimaomstillinger vil gi langsiktige resultat og forhåpentligvis kunne legge til rette for at nye virksomheter og arbeidsplasser utvikles og etableres. Slik vi ser tendensene nå er det en stor sannsynlighet for at det vil komme strengere klimakrav til bransjene. Derfor kan det være mye å hente for Lier å være i forkant og igangsette tiltak om grønnere energiforbruk og generelt mindre svinn. KIM vil i løpet av den 3-årige prosjektperioden forsøke å påvirke aktørene til å være mer føre var og brøyte vei i bransjen med grønn omstilling og innovasjon.

Lier har allerede iverksatt mye spennende grønn innovasjon og svært mange av produsentene er dyktige på å drifte både lønnsomt og klimavennlig. Det er mange av produsentene som allerede er foroverlente og nyskapende, spesielt innenfor veksthusproduksjon og frukt- og grøntsektoren. Det kan derfor være et viktig og effektivt oppdrag for KIM-prosjektet å videreformidle disse gode tiltakene til andre produsenter gjennom å skape aktivitet, møteplasser, sette i gang og koordinere tiltak.

KIM OPPSUMMERT

I KIM-prosjektet prioriteres tiltak som skaper endring i retning mer bærekraftig produksjon, mindre utslipp og forhåpentligvis mer nasjonal- og lokalprodusert mat. Det blir derfor viktig for prosjektleder å bidra til at tiltakene i KIM-prosjektet er

- realistiske
- konkrete
- nyttige
- robuste
- meningsfulle
- gir god klimaeffekt

Hovedaktiviteter:

1. Etablere nettverk for hele matnæringens kretsløp
2. Bidra til økt klimakompetanse, -kunnskap og -engasjement gjennom å arrangere møteplasser, kurs, seminarer, workshops og studieturer
3. Iverksette LierLøftet-kampanjen
4. Være pådriver for klimatiltak, nye samarbeid og FoUI.

FRAMDRIFTSPLAN KIM	2020				2021				2022			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Etablere KIM-nettverk		x	x	x	x	x						
Planlegge kampanjen LierLøftet	x	x	x	x								
Gjennomføre LierLøftet					x	x	x	x	x	x	x	x
Kartleggingsrapport	x	x										
Energirådgivning			x	x	x			x	x			x
Kurs/seminar/workshop våren					x	x x			x	x x		
Kurs/seminar/workshop høst			xx	x			x x	x			x x	x
Studietur/ekskursjon				x	x			x	x			x
Koordinere klimatiltaksinitiativ				x	x	x	x	x	x	x	x	x
Klimakalkulator				x	x			x	x			x